

Історичний внесок Рудольфа Арчибальда Рейсса в розвиток криміналістики та судової експертизи

Марина Родяхіна

науковий співробітник Київського відділення, Національний науковий центр
«Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції
України, м. Київ, Україна, e-mail: rodiakhina@hniise.gov.ua

Олександра Пономаренко

науковий співробітник Київського відділення, Національний науковий центр
«Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції
України, м. Київ, Україна, e-mail: lesyajardan@gmail.com

Надія Козій

науковий співробітник Київського відділення, Національний науковий центр
«Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції
України, м. Київ, Україна, e-mail: kozii@hniise.gov.ua

Розглянуто життєвий шлях видатного швейцарського криміналіста, фотографа та педагога Рудольфа Арчибальда Рейсса, який 1906 року заснував Інститут криміналістики при Лозаннському університеті. Увагу акцентовано на основних досягненнях Рейсса у криміналістиці та судовій експертизі.

Ключові слова: Рудольф Арчибальд Рейсс; Інститут криміналістики; наукові методи ідентифікації особи; дактилоскопія; судово-медична експертиза.

Historical Contribution of Rodolphe Archibald Reiss to the Development of Criminalistics and Forensic Science

Maryna Rodiakhina, Oleksandra Ponomarenko, Nadiia Kozii

The paper considers the life course of Rodolphe Archibald Reiss, a distinguished Swiss forensic scientist, photographer, and teacher who founded the Institute of Forensic Science at the University of Lausanne in 1906. Emphasis is placed on the main achievements of Reiss in criminalistics and forensic science.

Keywords: Rodolphe Archibald Reiss; Institute of Forensic Science; scientific methods of personal identification; fingerprinting; forensic medical examination.

Рудольф Арчибальд Рейсс (1875—1929) — видатний швейцарський криміналіст, судовий експерт і новатор у сфері криміналістичних методів розслідування. Його внесок у розвиток криміналістики та судової експертизи є безцінним, адже він не лише запровадив новітні техніки аналізу доказів, а й сприяв інституціоналізації криміналістики як науки. Дослідження

Рейсса сприяли формуванню фундаментальних принципів криміналістики як науки та її інтеграції у систему правоохоронних органів різних країн. Його роботи заклали основи сучасної криміналістики та судової експертизи, а науковий доробок охоплює такі напрями, як дактилоскопія, трасологія, балістика, фотографічне фіксування місця злочину та систематизування

експертних знань. У своїх працях Рейсс поєднував теоретичні дослідження з практичними рекомендаціями, що зробило їх актуальними для правоохоронних органів.

Рудольф Арчибальд Рейсс народився 8 липня 1875 року в с. Гут Хектсберг (земля Баден-Вюртемберг, Німеччина) [1, с. 277], проте пізніше переїхав до Швейцарії, де здобув освіту в галузі хімії та фізики в Лозаннському університеті. Саме поєднання цих двох наук стало фундаментом для його майбутньої діяльності у сфері криміналістики.

Одним із ключових напрямів його досліджень була фотографія як інструмент криміналістичного аналізу. Він розробив методику фотографічного фіксування місця злочину, що давало змогу докладно документувати докази. Це було революційним підходом у криміналістиці, оскільки раніше злочинні сцени описували лише текстово, тож мало певні суб'єктивні неточності.

Рейсс також вивчав балістику, сліди крові, почеркознавство та підроблені документи. Його підхід до криміналістичного аналізу полягав у застосуванні точних наук для об'єктивного дослідження доказів.

У 1906 році Р. А. Рейсс заснував при Лозаннському університеті перший у Європі Інститут криміналістики. Він особисто очолив криміналістичний відділ на юридичному факультеті. Два роки потому (1908) він власним коштом заснував Інститут наукової поліції, який існує до сьогодні. При Інституті була створена одна з перших експертних криміналістичних лабораторій.

На кафедрі Рейсс навчав студентів основ судової експертизи, розробляв методики ідентифікації злочинців і дослідження доказів. Його підхід ґрунтувався на міждисциплінарному підході: він інтегрував хімію, фізику, біологію та математику у кримінальні розслідування. Р. Рейсс також організував курси для працівників поліції з вивчення наукових методів дослідження речових доказів. Програма його лекцій у 1911 році містила такі теми, як огляд місця злочину, дослідження слідів (ніг, знарядь зламу, крові тощо), розслідування посягань проти власності (зокрема, підпалів), підробка документів і грошових знаків, відновлення спалених документів, виявлення та дешифрування таємних записів, дослідження почерку. Сам учений брав участь у міжнародних конгресах, зокрема в Першому міжнародному конгресі судової поліції, який відбувся в Монако (1914). У 1913 році він читав лекції з техніки сучасного кримінального розшуку в країнах Південної Америки. За заслуги Р. А. Рейсса нагороджено медалями й орденами різних країн.

Іще одним важливим досягненням Р. А. Рейсса стало впровадження дактилоскопії як наукового методу ідентифікації особи. До нього метод відбитків пальців не мав широкого визнання, оскільки його вважали ненадійним. Рейсс показав, що візерунки на пальцях людини унікальні та залишаються незмінними протягом усього життя, що робить їх надійним способом ідентифікації. Він стверджував, що для народження людини з однаковим візерунком пальців повинно минути не

менш 4,5 мільйонів століть [2, с. 137]. Завдяки дослідженням Рейсса дактилоскопія стала основним методом ідентифікації злочинців, яким послуговуються до сьогодні (наприклад, автоматизована система ідентифікації AFIS). Рейсс також працював над методами хімічного виявлення слідів, що залишаються після дотику людини до предметів, що допомогло розширити можливості криміналістичної ідентифікації осіб.

Р. А. Рейсс також активно займався судовою фотографією, очолював фотографічну діяльність в університеті та був головним редактором журналу *Revue suisse de photographie*. Він зробив значний внесок у вдосконалення системи словесного портрета, запропонованої Альфонсом Бертільйоном, шляхом фотографування живих осіб з метою їх реєстрації в однаковому ракурсі. Серед ключових публікацій Рудольфа Арчибальда Рейсса варто відзначити навчальний посібник «Словесний портрет. Упізнання й ототожнення особистості за методом Альфонса Бертільйона» (1904), у якому фотографічні фрагменти зображень частин обличчя вчений супроводив схематичними рисунками окремих його елементів. На однотайну думку криміналістів, видана 1903 року Р. А. Рейссом наукова праця «Судова фотографія» стала «практичним загальним керівництвом з судової фотографії, у якому вперше охоплені всі її галузі».

Рудольф Арчибальд Рейсс зробив вагомий внесок також у судово-медичну експертизу. Він розробив методики аналізу слідів крові, що допо-

магали визначити, чи є пляма справді кров'ю, до якої групи вона належить і як давно вона з'явилася. Це стало важливим кроком у розкритті злочинів, пов'язаних з насильством. Дослідження вченого також охоплювали аналіз ранових пошкоджень і вивчення балістичних слідів на тілі жертв. Це сприяло розробленню більш точних методів визначення причини смерті та механізму вбивства.

Окрім наукової діяльності, Р. Рейсс приділив значну увагу документуванню воєнних злочинів під час Першої світової війни. У 1914 році його направили до Сербії для розслідування злочинів австро-угорських і німецьких військ проти мирного населення [3, с. 285]. Р. А. Рейсс застосував свої криміналістичні знання для збирання доказів, фотографічного фіксування злочинів і підготовки звітів, що стали основою для майбутніх судових розглядів. Його діяльність у цій сфері стала першою спробою застосувати криміналістичні методи для документування воєнних злочинів. Рудольф Рейсс запровадив поняття «технічна поліція» або «технічні методи слідчого провадження» [4, с. 29].

Отже, історичний внесок Рудольфа Арчибальда Рейсса у розвиток криміналістики та судової експертизи є фундаментальними. Учений не лише створив першу в Європі наукову установу криміналістичного профілю та заклав підвалини для підготовки кваліфікованих фахівців у галузі судової експертизи та криміналістики, а й активно впроваджував наукові методи у практику розслідування злочинів, а також сприяв розвиткові

цих галузей в інших країнах. Рудольф Арчибальд Рейсс перетворив криміналістику з емпіричної практики на наукову дисципліну. Його ідеї заклали підґрунтя для сучасних технологій, як-от ДНК-аналіз, цифрова балістика та комп'ютерна трасологія. Ушанування його спадщини — це не лише

визнання минулих заслуг, а й стимул для подальшого розвитку галузі. Окрім того, його діяльність у сфері документування воєнних злочинів засвідчила, що криміналістика може слугувати не лише справі боротьби зі злочинністю, а й відновленню історичної справедливості.

Перелік джерел посилання

1. Юридична енциклопедія. У 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко та ін. Київ, 2003. Т. 5. 736 с.
2. Салтевський М. В. Криміналістика (у сучасному викладі) : підручник. Київ, 2004. 588 с.
3. Энциклопедия криминалистики в лицах / под ред. проф. В. Ю. Шепитько. Харьков, 2014. 400 с.
4. Івасишин Т. М., Бурлак О. С., Фединишинець Р. М. Розвиток криміналістики в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 2. С. 28—30. DOI: 10.32782/2524-0374/2020-2/4 (дата звернення: 03.04.2025).